

Lazar S. Savković¹
Univerzitet u Beogradu
Filološki fakultet

GLAGOLSKO IZBIJANJE U SRPSKOM JEZIKU²

Apstrakt: U radu se istražuje sintaksička struktura glagolskog izbijanja u srpskom jeziku u okviru generativnog teorijskog pristupa i načini na koje se ova vrsta elipse razlikuje u srpskom i engleskom jeziku. Testiraju se analize predložene u literaturi u cilju pronalaza odgovora na tri osnovna pitanja: da li se glagolsko izbijanje zasniva na operaciji pomeranja ili na operaciji brisanja; da li rečenice u kojima je glagol izbijen u obe klauze, ali je povrativ na osnovu prethodne rečenice (diskursni antecedent), treba smatrati primerima izbijanja, te gde se u sintaksičkom stablu nalazi koordinacija dveju klauza. Dokazuje se da je, uprkos mnogim sličnostima, izbijanje u engleskom jeziku suštinski i strukturno drugačije od izbijanja u jezicima kao što je srpski. Na kraju se pokazuje da se analiza Gengel (2007), zasnovana na kontrastnom fokusu i operaciji brisanja, može primeniti na srpski i objasniti relevantne činjenice.

Ključne reči: glagolsko izbijanje, srpski jezik, diskursni antecedent, operacija brisanja, kontrastni fokus.

1. Uvod

Glagolskom izbijanju ili izbijanju (engl. *Gapping*) najviše je pažnje posvećeno u radovima koji proučavaju engleski jezik, zatim japanski, korejski, kineski, ruski i razne druge jezike, dok u srpskom ono nije istraženo detaljno, već je samo spomenuto u analizama drugih pojava. Stoga se s razlogom može postaviti pitanje kako fenomen izbijanja izgleda u srpskom jeziku i koja je njegova sintaksička struktura. Izbijanje se obično odnosi na tip konstrukcije kao što je primer (1). Ovo ne treba mešati sa elipsom glagolske fraze (2) ili sa pseudoizbijanjem (3).

(1) Some have played football and others volleyball.

¹ Autor je doktorand na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Imejl-adresa: savkoviclazar1@gmail.com.

² Rad je nastao u okviru rada na projektu „Dinamika struktura savremenog srpskog jezika”, br. 178014, koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

(2) Some have played football and others haven't.

(3) Some have played football and others have volleyball.

Izbijanje obično podrazumeva naporedni odnos dve klauze pri čemu jedna (u ovom slučaju desna klauza) ne sadrži izgovoren glagol (a nekad ni druge elemente). Ključna karakteristika ovih konstrukcija je elidiran središnji deo klauze koji se može rekonstruisati na osnovu prve klauze. Desnu klauzu primera (1) možemo interpretirati kao *and others have played volleyball*. Ovu klauzu nazivamo izbijenom klauzom, dok je prva klauza antecedentska klauza. Elementi koji su ostali u izbijenoj klauzi (*others* i *volleyball*) su remnanti. Pseudoizbijanje se razlikuje od izbivanja po tome što je pomoćni glagol zadržan, izbija se samo leksički glagol. Elipsa glagolske fraze podrazumeva elidiranje cele glagolske sintagme, uključujući sve glagolske komplemente.

Naizgled slične konstrukcije imamo i u srpskom jeziku:

(4) Neki su igrali fudbal, a drugi odbojku. (izbijanje)

(5) Neki su igrali fudbal, a drugi nisu. (elipsa glagolske fraze)

(6) Neki su igrali fudbal, a drugi su odbojku. (pseudoizbijanje)

Kao što su u engleskoj literaturi svi ovi fenomeni obuhvaćeni terminom *ellipsis*, tako i u srpskoj lingvističkoj tradiciji termin *elipsa* pokriva sve ove primere. Oni takođe ulaze u opseg rečenica koje Stevanović (1975) naziva *formalno nepotpunim rečenicama*, tj. rečenicama u kojima nema predikata ili ni predikata ni subjekta. Ovakve rečenice se nazivaju i *rečenicama sa eliptičnim predikatom* (Popović 1967) i *krnjim rečenicama* (Maretić 1963). Prema Maretićevom mišljenju, krnje rečenice su one „u kojima je izostavljen predikat zato što se razumije iz privezane rečenice” (1963: 428), dodajući da osim predikata mogu ostati neizrečeni i drugi rečenični članovi. Kovačević (2000) ovakve rečenice svrstava u *gramatičku elipsu*. Kao osnovu redukovanja kod gramatičke elipse, Kovačević navodi princip *brisanja*, princip koji je i u generativnoj gramatici čest deo analiza različitih vrsta elipse.

Svaka od navedenih vrsta elipse pokazuje različite karakteristike pa su zato potrebni i zasebni termini. Pomalo nezgrapnan termin *izbijanje* već se ustalio u literaturi o srpskom jeziku (v. Vujević 2017, Halupka-Rešetar 2011). Iako neki autori, poput Đorđević (2007), koriste engleski termin *gapping*, smatramo da termin *izbijanje* dobro odslikava klauze u kojima je središnji deo konstrukcije elidiran, i to na sličan način kao što to čini engleski termin *gapping*.

Uzevši u obzir navedene engleske i srpske primere, možemo najpre pretpostaviti da je izbivanje u srpskom i engleskom rezultat istog derivacionog procesa. U ovom

radu ispitaćemo datu pretpostavku i pokazati da izbijanje u srpskom jeziku ima suštinski drugačiju formu u sintaksičkoj strukturi od izbijanja u engleskom jeziku. Pogledaćemo nekoliko analiza izbijanja u literaturi i videti koliko se uklapaju u sliku koju vidimo u srpskom jeziku. Tri pitanja će nam biti ključna:

- 1) Da li analizu izbijanja u srpskom treba bazirati na operaciji pomeranja ili brisanja?
- 2) Da li izbijanje u srpskom podrazumeva visoku (TP) ili nisku (vP) koordinaciju?
- 3) Da li srpske rečenice u kojima su obe klauze izbijene treba tretirati kao primere izbijanja?

Odgovori na ova pitanja usloviće odbacivanje pojedinih ispitivanih analiza te u nastavku rada pokazujemo da analiza Gengel (2007), zasnovana na operaciji brisanja i kontrastnom fokusu, može objasniti glagolsko izbijanje u srpskom jeziku i načine na koje ono odstupa od izbijanja u engleskom jeziku.

2. Ključne karakteristike izbijanja

Lingvisti su odavno приметили da u mnogim vrstama koordinativne elipse ima slučajeva gde se klauze ne podudaraju u nekim od bitnih obeležja kao što su glagolsko vreme, glagolski vid, glagolski rod, lice, broj i rod.

(7) Aca **je** to **uradio**, ali Đorđe *neće*. (VREME: perfekat → futur)

(8) Neki **su** Marku **kupili** poklone, a drugi **će** čestitke. (VREME: perfekat → futur)

Za razliku od pseudoizbijanja (8) i elipse glagolske fraze (7), u kojima je moguće da se klauze ne podudaraju u obeležju glagolskog vremena, kod izbijanja to nije slučaj:

(9) Neki **su** Marku **kupili** poklone, a drugi [] čestitke. [↔**su kupili**] (VREME: perfekat → perfekat)

S obzirom na to da u izbijanju, osim leksičkog, nedostaje i pomoćni glagol, koji bi mogao nagovestiti drugo glagolsko vreme, elidirani materijal nužno shvatamo identično u pogledu vremena (9). Dakle, u primerima izbijanja podudaranje glagolskog vremena u klauzama je obavezno. Nije moguća ni razlika u glagolskom rodu, barem ne kada govorimo o izbijanju opisanom u literaturi. Naime, iako je primer (10) moguć, ne odgovara klasičnoj definiciji izbijanja, po kojoj svaki remnant treba da stoji u kontrastu sa nekim elementom u antecedentskoj klauzi. Remnant

jedno pivo nema odgovarajući kontrastni element u prvoj klauzi. Dakle, i glagolsko vreme i glagolski rod moraju se podudarati u klauzama.

(10) Miloš nije pio, a Petar jedno pivo. (GLAGOLSKI ROD: neprelazni → prelazni)

Sa druge strane, klauze se mogu razlikovati u obeležjima glagolskog vida, te lica, roda i broja:

(11) Miloš je **obnavljao** gradivo ceo dan, a Petar [] nijednom. [↔nije **obnovio** gradivo] (GLAGOLSKI VID: nesvršen → svršen)

(12) **Oni** su kasnili stalno, a **mi** [] nikad. (LICE: treće → prvo)

(13) Ana je **pročitala** tri strane, a Stefan [] četiri. [↔je **pročitao**] (ROD: ženski → muški)

(14) Ona je **pisala** ćirilicom, a one [] latinicom. [↔su **pisale**] (BROJ: jednina → množina)

U literaturi se odavno pretpostavlja postojanje uslova sličnosti koje klauze moraju da ispune da bi došlo do izbijanja (ili druge vrste elipse). Neki autori ovaj uslov sličnosti definišu u polju sintakse, drugi pretpostavljaju da je semantičke prirode, dok treći uslov definišu kao spoj sintaksičkih i semantičkih faktora. Prihvatljive razlike između klauza u gorenavedenim primerima čine poduhvat definisanja uslova sličnosti isključivo putem sintakse vrlo zahtevnim. Međutim, ovo ne znači da je sintaksa nebitna. Vujević (2017) pravi poređenje između izbijanja i elipse glagolske fraze i pokazuje da izbijanje zahteva i *sintaksički paralelizam*. Drugim rečima, izbijanje se mora javiti „u koordiniranim strukturama” i remnanti moraju biti u „kontrastivnom odnosu prema svom antecedentu” (2017: 47). Ovo pokazuje na sledećim primerima:

(15) The SOPRANO sang the HIGH NOTES, and the TENOR the LOW NOTES.

(16) *The SOPRANO sang the HIGH NOTES and the TENOR the HIGH NOTES.

(17) *The SOPRANO sang the HIGH NOTES and the SOPRANO/SHE³ the LOW NOTES.

³U primarnom izvoru (Vujević 2007) zamenica u primeru negramatične rečenice je *HE*, ali je ovo greška jer sopran mora biti ženskog roda. Rečenica sa zamenicom *HE* bi zapravo bila gramatična, jer bismo nužno interpretirali da se subjekti prve i druge klauze odnose na dve različite osobe.

Sa druge strane, elipsa glagolske fraze ne zahteva paralelne strukture i remnanti se obično nalaze „u slobodnom odnosu gde mogu poprimiti funkcije u zavisnosti od konteksta” (Vujević 2017: 47). Ovo pokazuje na sledećim primerima:

(18) Terry reads French novels, but BARRY DOESN'T.

(19) Terry reads French novels, but he claims he DOESN'T.

Kao što vidimo u primeru (19), elipsa glagolske fraze može biti gramatična čak i kada je elidirana klauza (*he DOESN'T*) podređena klauzi koja je u koordinaciji sa antecedentskom klauzom. Ovo ne važi za izbijanje, što ćemo detaljnije videti u sledećem odeljku. Takođe, gramatičnost rečenice (19) ne zavisi od toga na koje referente upućuju zamenice. Primer (19) možemo interpretirati na više različitih načina (20a-e) i svako od ovih tumačenja je podjednako gramatično:

(20) a) Terry_i reads French novels, but he_i claims he_i DOESN'T.

b) Terry_i reads French novels, but he_i claims he_j DOESN'T.

c) Terry_i reads French novels, but he_j claims he_i DOESN'T.

d) Terry_i reads French novels, but he_j claims he_j DOESN'T.

e) Terry_i reads French novels, but he_j claims he_k DOESN'T.

Dakle, sintaksički paralelizam nije preduslov za elipsu glagolske fraze, dok za izbijanje jeste. Iako smo rekli da je karakteristika izbijanja elidirani središnji deo klauze, to ne mora biti i jedini elidirani deo. U primeru (21) pretpostavljamo da je prvobitna forma druge klauze *and other have served swordfish to Sue*. Ovo znači da je, osim konstituenta *have served*, elidirana i predložka sintagma *to Sue* na kraju klauze. Dakle, sadržaji klauze ne moraju se nalaziti jedan pored drugog u fonetičkoj formi rečenice da bi bili elidirani. Ova karakteristika izbijanja je mnogo očiglednija u engleskom nego u srpskom jeziku, koji ima slobodniji red reči. Dok u engleskom antecedente elidiranih elemenata, glagol *have served* i predložku sintagmu *to Sue*, mora razdvajati pravi objekat (*mussels*), u srpskom antecedenti mogu biti i linearno susedni (22a) i odvojeni (22b).

(21) Some **have served** mussels **to Sue** and others swordfish.

(22) a) Neki su **Anu poslužili** dagnjama, a drugi sabljarkom.

b) Neki su **Anu** dagnjama **poslužili**, a drugi sabljarkom.

U srpskom jeziku susrećemo se i sa primerima izbijanja sa višestrukim remnantima, dok je u engleskom gramatičnost ovih rečenica diskutabilna:

(23) Petar je Ani kupio knjigu, a Jovan Mileni cveće.

(24) ?Peter bought Ana a book, and John Mary flowers.

3. Generisanje izbijanja operacijom pomeranja

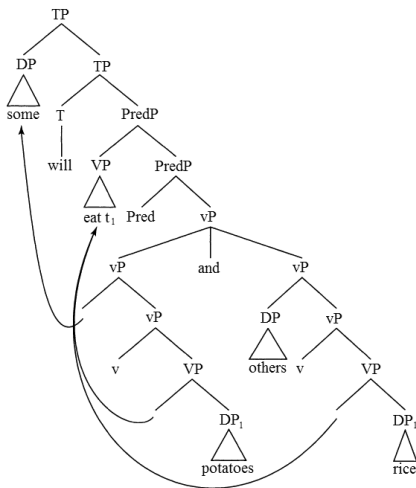
Izbijanje se, kako terminološki, tako i sintaksički, prvi put pominje u Rosovoj disertaciji (Ross 1967). On je izbijanje analizirao kao operaciju brisanja u koordinaciji klauza, tj. koordinaciji između dve TP. Sag (1976) predložio je da se remnanti putem operacije A'-pomeranja (engl. *A'-movement*) pomeraju iz klauze (TP), pre brisanja cele TP (25). Ova izmena je služila da sačuva pretpostavku da brisanje zahvata cele sintaksičke konstituente.

(25) Some have served mussels to Sue and others₁ swordfish₂ [$\overline{\text{TP}}t_1$ have served t_2]

Sagova analiza izbijanja ostala je najzastupljenija do 1996. godine, kada je Džonson (Johnson 1996) predložio analizu pomeranja kao pristup izbijanju u engleskom jeziku. To pomeranje je sveobuhvatno⁴ (engl. *Across-The-Board* ili *ATB*) pomeranje glagola iz koordinacije dveju glagolskih fraza u višu poziciju, kao što se vidi u primeru (26) i na slici (27):

(26) Some_{subj} will [eat₁ [vP [vP t_{subj} [t_1 potatoes] and [vP others t_1 rice]]].

(27)

⁴Za razliku od običnog pomeranja, gde se jedan konstituent pomera iz svoje pozicije u sintaksičkom stablu na drugu poziciju, sveobuhvatno pomeranje je pomeranje dva (ili više) koordinirana konstituenta na višu poziciju u stablu. Ovakvo pomeranje je moguće samo kada su konstituenti hijerarhijski ravnopravni, te moraju biti u naporednom odnosu ili u strukturama koje su u naporednom odnosu.

Sintaksičko stablo pokazuje da u rečenici (26) naporedni veznik *and* ne spaja dve nezavisne klauze (TP), već spaja dve glagolske fraze (vP). Glagol druge glagolske fraze nije obrisan, već se zajedno sa glagolom iz prve podiže u funkcionalnu projekciju (PredP) iznad koordiniranih glagolskih fraza. Ovakvim se predlogom izbegava bilo kakva operacija brisanja. Džonsonova (1996) analiza ima nekoliko prednosti u odnosu na prethodne analize zasnovane na brisanju. Glavna prednost njegove analize je to što objašnjava zašto izbijanje zahteva sintaksički paralelizam, dok ostale vrste elipse to ne zahtevaju. Za razliku od drugih vrsta elipse, izbijanje se ne može javljati u podređenim klauzama (28) ili umetnutim klauzama (29) već samo u naporednom odnosu.

(28) Pseudoizbijanje: *While some have played football, others have volleyball.*

VP-Elipsa: *While some have played football, others haven't.*

Izbijanje: * *While some have played football, others volleyball.*

(29) Pseudoizbijanje: *Some have played football, and she claims that others had volleyball.*

VP-Elipsa: *Some have played football, and she claims that others hadn't.*

Izbijanje: * *Some have played football, and she claims that others volleyball.*

Na osnovu podataka koje imamo, izbijanje u vidu sveobuhvatnog pomeranja događa se samo u koordinacijama, tj. moguće je samo iz struktura koje su u naporednom odnosu. Primeri pokazuju da ono, uglavnom, nije moguće kod struktura koje su hijerarhijski različite. Da je to zaista tako potvrđuju i primeri iz srpskog jezika u kojima je izbijanje negramatično samo u kontekstima podređenih i umetnutih klauza:

(30) Pseudoizbijanje: *Dok su neki igrali fudbal, drugi su odbojku.*

VP-Elipsa: *Dok su neki igrali fudbal, drugi nisu.*

Izbijanje: * *Dok su neki igrali fudbal, drugi odbojku.*

(31) Pseudoizbijanje: *Neki su igrali fudbal, a ona kaže da su drugi odbojku.*

VP-Elipsa: *Neki su igrali fudbal, a ona kaže da drugi nisu.*

Izbijanje: * *Neki su igrali fudbal, a ona kaže da drugi odbojku.*

Ovo ide u prilog pretpostavci da je izbijanje u srpskom i engleskom jeziku isti ili sličan proces. Na prvi pogled Džonsonovu (1996) analizu možemo lako primeniti na primer izbijanja u srpskom jeziku:

(32) Neki_{subj} će [jesti₁ [VP [VP t_{subj} [t_1 krompir] a [VP drugi t_1 pirinač]]]].

Glagol *jesti* pomera se iz oba konjunkta koordiniranih glagolskih fraza sveobuhvatnim pomeranjem i time dobijamo primer (32). U primerima izbivanja (30) i (31) glagolu *igrati* nije dozvoljeno pomeranje jer njegove odgovarajuće glagolske sintagme nisu u naporednom odnosu, već su hijerarhijski različite. Ovo objašnjava zašto izbivanje nije moguće u podređenim i umetnutim klauzama.

Međutim, izbivanje u srpskom jeziku pokazuje jednu presudnu razliku u odnosu na englesko izbivanje, a to su primeri gde su obe klauze unutar rečenice izbijene (33), dok na engleskom to nije moguće (34):

(33) – Šta su deca kupila u prodavnici?

– Petar loptu, a Ana lutku.

(34) – What did the kids buy in the store?

– *Peter a ball and Anna a doll.

Na to da i rečenice poput (33) treba smatrati primerima izbivanja ukazuje činjenica da je jedina moguća interpretacija ove rečenice (35a), a nikako (35b) ili (35c). Oba izbrisana glagola moraju biti ista i povrativa iz prethodne rečenice.

(35) – Šta su deca kupila u prodavnici?

a) – Petar [je kupio] loptu, a Ana [je kupila] lutku.

b) – *Petar [je šutnuo] loptu, a Ana [je kupila] lutku.

c) – *Petar [voli] loptu, a Ana [voli] lutku.

Dakle, povrativost (engl. *recoverability*) izbrisanih je ono što omogućava brisanje oba glagola. Rečenice poput (33) jesu primeri izbivanja s diskursnim antecedentom, jer je antecedent izbrisanih glagola u prethodnoj rečenici. Još jedna činjenica koja ide u prilog viđenju da su i ove rečenice primeri izbivanja jeste sintaksički paralelizam istih. Kao i kod „običnog” izbivanja, izbivanje s diskursnim antecedentom javlja se samo u koordiniranim strukturama i remnanti moraju biti u kontrastnom odnosu.

U srpskom primeru (33) očigledno je da nije došlo samo do sveobuhvatnog pomeranja jer glagol *kupiti* nije izgovoren ni u jednom od konjunkata rečenice. Ovo sugeriše da je ipak potrebna operacija brisanja. Postoji mogućnost da je sveobuhvatno pomeranje samo prvi korak u derivacionom procesu rečenice (33), čime dolazimo do „običnog” izbivanja, gde je antecedent u prvom konjunktumu, a elipsa samo u drugom (*Petar je kupio loptu, a Ana lutku*). U drugom koraku, povrativost glagola iz pitanja omogućava brisanje glagola i u prvom konjunktumu i na taj način

dobijamo konačnu rečenicu *Petar loptu, a Ana lutku*. Naravno, ovakvo rešenje, iako moguće, nije idealno. Izbijanje, u tom slučaju, ne bi bilo uniformni fenomen, već bi povrativost glagola mogao biti okidač i operacije sveobuhvatnog pomeranja i operacije brisanja. Osim toga, ostao bi problem zašto je u srpskom jeziku drugi korak (operacija brisanja) dozvoljen, a u engleskom nije. Mogućnost da je ovakva analiza tačna ostavljamo za buduća istraživanja, a u ostatku rada pokušaćemo da nađemo uniformnu analizu, tj. analizu u kojoj bi proces koji dovodi do izbijanja glagola u drugom konjunktivu bio isti proces koji dovodi do izbijanja oba glagola u primerima gde imamo diskursni antecedent.

Negramatičnost engleskog primera (34) može ići u prilog analizi sveobuhvatnog pomeranja za englesko izbijanje. Ako je samo operacija sveobuhvatnog pomeranja zaslužna za fenomen izbijanja u engleskom jeziku, onda je primer (34), gde nemamo glagol ni u jednoj od klauza, očekivano, negramatičan.

Ova razlika između izbijanja u srpskom i engleskom čini bilo kakvu zajedničku analizu zasnovanu isključivo na operaciji sveobuhvatnog pomeranja neodrživom. Primere izbijanja sa diskursnim antecedentom možemo naći i u drugim jezicima, npr. ruskom, nemačkom, japanskom i kineskom. Iako genetski i tipološki veoma različiti jezici, svi imaju mogućnost izbijanja sa diskursnim antecedentom:

(36) – Что купили дети?

„Šta su kupila deca?“

– Маша книгу, а Коля – диск.

Maša-NOM knjiga-ACC a Kolja-NOM disk-ACC

„Maša knjigu, a Kolja disk.“

(37) – Was haben die Kinder gekauft?

„Šta su kupila deca?“

– Peter einen Ball und Ana eine Puppe.

Petar-NOM (član) lopta-ACC a Ana-NOM (član) lutka-ACC.

„Petar loptu, a Ana lutku.“

(38) – John-ga hon-o sosite Mary-ga hana-o.

Džon-NOM knjiga-ACC a Meri-NOM cvet-ACC

„Džon knjigu, a Meri cveće.“

(39) – Zhangsan san-ge pingguo, Lisi si-ge juzi.

Džangsan tri-Cl jabuka Lisi četiri-Cl pomorandža

„Džangsan tri jabuke, a Lisi četiri pomorandže.“

U većini jezika izbivene klauze ne moraju imati antecedent u okviru iste rečenice. Izuzetak je engleski jezik. U svojoj analizi izbivanja u kineskom, Tang (2001) uzima u obzir primere kao što je (39), ali dolazi do zaključka da su ovo rečenice sa praznim glagolom (engl. *empty verb sentences*). Tang (2001) ne objašnjava proces nastajanja ovakvih rečenica, niti ulazi u razmatranje da li je u pitanju operacija brisanja, kopiranja logičke forme ili neko treće rešenje. On smatra da ovakve primere ne možemo zvati *izbijanjem* jer izbivanje mora biti samo pravilo rečenične gramatike. S obzirom na to da kineski nema sveobuhvatno pomeranje, kakvo ima englesko izbivanje, Tang smatra da u kineskom nema pravog izbivanja. Iako je ovo samo pitanje termina, ovaj izbor deluje kao metodološka greška. Rečenice kao što su (33), (36), (37), (38) i (39) jasno pokazuju da sveobuhvatno pomeranje nije dovoljno za generisanje primera izbivanja sa diskursnim antecedentom. S obzirom na to da glagola nema ni u jednoj klauzi, operacija brisanja je nužna. Stoga, nije očigledno zašto bismo uzeli postojanje sveobuhvatnog pomeranja kao pokazatelj da li nešto treba nazvati *izbijanjem* ili ne. Pored toga, čak i kada je u pitanju izbivanje u engleskom jeziku, analiza sa sveobuhvatnim pomeranjem ima dovoljan broj kritičara, među kojima je i Kopok (2001). Upravo njenu analizu testiraćemo u sledećem odeljku.

4. Generisanje izbivanja operacijom brisanja u koordinaciji glagolskih fraza

Sada, kada sa razlogom možemo pretpostaviti da, u najmanju ruku, sveobuhvatno pomeranje nije dovoljno za sve oblike izbivanja u srpskom jeziku, kao i u mnogim drugim, valja ispitati da li pravi odgovor možemo tražiti u često citiranoj analizi engleskog izbivanja Elizabet Kopok. Kopok (Coppock 2001) slaže se sa Džonsonom (1996) da je izbiveni element vP, ali ne misli da elipsa nastaje kao posledica pomeranja. Ona tvrdi da ima više smisla da izbivanje posmatramo kao brisanje na nivou fonetske forme (PF). Analiza koju predlaže Kopok je slična Sagovom (1976) predlogu, osim što se kod nje remnanti adjunkcijom pripajaju projekciji glagolske fraze umesto projekciji klauze. Analizu koju predlaže Kopok (2001) možemo predstaviti ovako:

(40) John likes caviar, and [_{VP} Mary₁ [_{VP} beans₂ [_{VP} ^{t₁} likes ^{t₂}]]]

Remnanti *Mary* i *beans* pomeraju se iz svoje VP⁵ pre nego što ona bude obrisana sa glagolom. Glagolsko izbijanje u drugoj klauzi i glagolsko izbijanje sa diskursnim antecedentom u srpskom jeziku možemo prema ovoj analizi predstaviti kao (41) i (42):

(41) Džon voli kavijar, a [_{VP} Meri₁ [_{VP} pasulj₂ [_{VP} τ_+ volit₂]]]

(42) [_{VP} Džon₁ [_{VP} kavijar₂ [_{VP} τ_+ volit₂]]], a [_{VP} Meri₁ [_{VP} pasulj₂ [_{VP} τ_+ volit₂]]]

Ovakva hipoteza može značiti da je u primeru (41) obrisani element *voli* našao svoj antecedent u pitanju koje prethodi. Međutim, ova analiza ne deluje podjednako adekvatna za za primere (41) i (42). U (41) elipsa nastaje samo u drugoj glagolskoj frazi i remnanti *Meri* i *pasulj* se pripajaju projekciji vP. Samim tim, drugi konjunkt *a Meri pasulj* i nije prava klauza, tj. pretpostavlja se da nema svoju projekciju TP. Rečenica (41) ima, dakle, samo jednu TP, i mesta subjekta i objekta u projekciji TP popunjavaju subjekat i objekat prve glagolske fraze *Džon* i *kavijar*. Na kraju derivacionog procesa dobijamo dobro oformljenu TP sa subjektom, objektom i glagolom u odgovarajućem obliku, što se slaže sa predviđanjima generativne gramatike. Sa druge strane, u primeru izbivanja sa diskursnim antecedentom (42) elipsa nastaje u oba konjunkt. Ako se i remnanti prve izbijene glagolske fraze, *Džon* i *kavijar*, adjunkcijom pripajaju projekciji VP, onda TP ostaje bez subjekta i objekta i glagola. Ovo nas može navesti da se zapitamo da li možda, za razliku od engleskog jezika, izbijeni konjunkt u srpskom jeziku mora biti TP. Uzmimo rečenicu kojom Kopok (2001) i Džonson (2009) dokazuju da je izbijeni konjunkt na engleskom jeziku vP, primer negacije (43):

(43) We can't eat caviar and him beans!

(44) a) $\neg \diamond [(\text{We eat caviar}) \ \& \ (\text{him eat beans})]$

b) $*[\neg \diamond (\text{We eat caviar})] \ \& \ [\neg \diamond (\text{him eat beans})]$

Na engleskom jeziku moramo shvatiti rečenicu kao (44a), a ne kao (44b). Negacija u rečenici negira mogućnost da se obe radnje dese, ali ne i da se bilo koja od radnji dogodi. Zato Džonson (2009) i Kopok (2001) pretpostavljaju da postoji jedna projekcija negacije koja ima opseg nad koordinacijom dve glagolske fraze, umesto dve TP (svaka sa svojom negacijom). U srpskom jeziku, stanje je drugačije:

(45) Mi ne možemo da jedemo kavijar, a on pasulj!

(46) a) $\neg \diamond [(\text{Mi jedemo kavijar}) \ \& \ (\text{on jede pasulj})]$

b) $[\neg \diamond (\text{Mi jedemo kavijar})] \ \& \ [\neg \diamond (\text{on jede pasulj})]$

⁵ Koristimo terminologiju Kopokove, koja ne pravi razliku između vP i VP.

Smatramo da rečenicu (45) možemo shvatiti i kao (46a) i kao (46b). Interpretacija (46b) je negiranje mogućnosti da se bilo koja od ove dve radnje desi, a ne samo njihov skup. Prema ovakvom čitanju prvobitna rečenica je *Mi ne možemo da jedemo kavijar, a on ne može da jede pasulj*. Tri faktora koja u srpskom utiču na interpretaciju rečenice su da li je rečenica uzvična (48) ili obaveštajna (47), intonacija rečenice, kao i da li ćemo izostaviti subjekat *Mi* u prvoj klauzi (49).

(47) *Mi ne možemo da jedemo kavijar, a on pasulj.* (Verovatnija je interpretacija (46b))

(48) *Mi ne možemo da jedemo kavijar, a on pasulj!* (Moguće su i interpretacija (46a) i (46b))

(49) *Ne možemo da jedemo kavijar, a on pasulj!* (Verovatnija je interpretacija (46a))

Što su naglašenije kontrastne teme u klauzama (MI ne možemo da jedemo KAVIJAR, a ON PASULJ), to je interpretacija (46b), po kojoj koordinacija ima opseg nad negacijama, verovatnija. Sa druge strane, izostavljanje subjekta i kontrastne teme *Mi* u prvoj klauzi stavlja veći naglasak na gramatičku negaciju koja je sada na samom početku rečenice, što uvećava verovatnoću da rečenicu interpretiramo tako da u sintaksičkoj strukturi jedna negacija ima opseg nad koordinacijom. Ovakvu interpretaciju rečenice analize Džonsona (2009) i Kopokove (2001) uspešno obuhvataju, dok rečenice sa interpretacijom (46b) ne mogu biti generisane njihovim modelima.

Naša analiza trebalo bi da objasni interpretaciju u kojoj drugi konjunkt ima pretpostavljenu prvobitnu formu *a on ne može da jede pasulj* (kao i pomenute primere izbivanja sa diskursnim antecedentom). Ovakva prvobitna forma drugog konjunktka podrazumeva negaciju i projekciju TP, a ne samo vP. Štaviše, možemo imati primer izbivanja sa negacijom sličan rečenici (45), ali bez modalnog glagola:

(50) *Mi nismo pojeli kavijar, a on pasulj.*

Jedina interpretacija primera (50) je takva da koordinacija ima opseg nad negacijama klauza, što bi značilo da je prvobitna forma rečenice *Mi nismo pojeli kavijar, a on nije pojeo pasulj*. Zapravo, većinu primera izbivanja sa negacijom u srpskom jeziku ne možemo drugačije tumačiti. Ovo sugerije da su rečenice gde negacija opseže nad koordinacijom pre izuzeci nego pravilo. Ostaju pitanja za buduća istraživanja zašto imamo ove izuzetke i zašto modalnost utiče na interpretaciju primera izbivanja sa negacijom.

U engleskom primeru (43) bitno je приметити i formu zamenice *him*, koja je u akuzativu. Akuzativ je zapravo osnovni padež (engl. *default case*) u engleskom jeziku.⁶ Fraza se izgovara u osnovnom padežu kada u generisanju sintaksičke strukture ne uspe da dobije padež na tipičan način u projekciji TP. Prema Džonsonovoj (2009) analizi, samo se subjekat prve klauze podiže u funkcionalne projekcije rečenice, dok drugi subjekat ostaje u mestu (*in situ*). Zbog toga drugi subjekat ne dobija padež u funkcionalnim projekcijama i ostaje u osnovnom padežu. Džonson tvrdi da rečenice poput (51) pokazuju da je ovakav predlog na pravom putu. Subjekt *him* očigledno nije u nominativu, kako bismo očekivali, već u akuzativu. Prema analizi Kopokove (2001), zamenica *him* se adjunkcijom pripaja vP projekciji, pa samim tim *him* ne dobija padež ni u njenoj analizi.

(51) Ward likes caviar, and **him** beans.

Ovde vredi napomenuti da, za razliku od običnih slučajeva glagolskog izbijanja u engleskom, primeri sa zamenicama u ulozi subjekta su često kontroverzni kada je u pitanju gramatičnost kod maternjih govornika. Neki autori priznaju i pojedine primere u nominativu, a drugi smatraju da ni primeri poput (43) nisu skroz gramatični. Možda je ovo upravo zato što forma zamenice otkriva nedostatak dobijanja padeža u generisanju strukture, dok obične imenice to ne čine. Srpski osnovni padež je nominativ, tako da ne možemo biti sigurni da li su subjekti izbijenih klauza dobili padež na tipičan način u projekciji TP ili su ostali u osnovnom padežu, kao što je, očigledno, slučaj u engleskom primeru.

Međutim, ovo ne važi za japanski jezik, koji nam može dati uvid u situaciju. Kato (2006) argumentuje da se u japanskom primeru (52) subjekti obe klauze (*John-ga* i *Mary-ga*) podižu u funkcionalne projekcije zato što su specifično markirani nominativnim sufiksom *-ga*. Za razliku od srpskog jezika, koji ima nulti sufiks u nominativu, japanska morfologija nam pomaže da budemo sigurni da oba konjunkta moraju biti pune klauze (TP), iako smo i u srpskim primerima imali razloga da isto zaključimo. S obzirom na to da moramo imati koordinaciju dve TP, isključene su analize Kopokove (2001) i Džonsona (2009), kao i sveobuhvatno pomeranje. Ovo je verovatno i razlika koja dozvoljava srpskom i japanskom jeziku, ali ne i engleskom, da imaju pomenute primere sa diskursnim antecedentom.

⁶Primer koji ovo dobro ilustruje je:

„Who did this?”

a) Me.

b) *I.

(52) John-ga hon-o Δ sosite Mary-ga hana-o katta.⁷

Džon-NOM knjiga-ACC i Meri-NOM cvet-ACC je kupila.

„Džon je kupio knjigu, a Meri cveće.”

Zapažanja iz ovih primera, kao i problemi sa primenom analiza Džonsona (2009) i Kopokove (2001) na primerima izbivanja sa diskursnim antecedentom navode na zaključak da se izbivanje u srpskom jeziku odigrava u koordinaciji klauza (TP). Ako se možemo voditi nalazima iz japanskog jezika, remnanti izbijene klauze podižu se u funkcionalne projekcije klauze (TP). I pored svega ovoga, predlog Kopokove verovatno ima neki značaj za izbivanje u srpskom jeziku jer nam rečenice na srpskom sa diskursnim antecedentom daju razlog da pretpostavimo da izbivanje uključuje operaciju brisanja.

5. Moguća analiza izbivanja u srpskom jeziku

U ovom delu rada predložićemo analizu izbivanja u srpskom jeziku. Do sada smo ustanovili da se izbivanje dešava u koordinaciji TP, da je operacija brisanja nužna, da je kontrastni fokus bitan faktor u omogućavanju izbivanja, i da se remnanti podižu u funkcionalne projekcije klauze.

Analiza koju predlažemo je analiza brisanja na fonetskom nivou bazirana na E-obeležju Merčanta (2001) (engl. *E-feature*, tj. *Ellipsis-feature*). Merçant predlaže ovo obeležje kao način da objasni vrste elipse koje se zasnivaju na brisanju. Gengel (2007) u svojoj disertaciji usvaja njegovo E-obeležje kako bi dala uniformnu analizu⁸ svih vrsta elipse, uključujući izbivanje. Za razliku od sličnih predloga drugih autora (Sag 1976, Coppock 2001), mehanizam koji kod Gengelove dovodi do operacije pomeranja remnanta i samim tim ispunjava uslove da se brisanje omogući jeste kontrastni fokus. Gengel pokazuje važnost kontrastnog fokusa u izbivanju u primerima poput (53). U rečenici (53b) subjekti u prvoj i drugoj klauzi imaju istog referenta, što dovodi do ngramatičnosti. Gengel smatra da naglašavanjem subjekta druge klauze, kao u rečenici (53c), nastaje gramatična rečenica u kojoj subjekti imaju različite referente.

(53) a. Claire read a book, and Heather a magazine.

b. *Claire_i read a book, and she_i a magazine.

⁷Takođe, valja primetiti da je u japanskom primeru, za razliku od većine jezika, izbivena klauza linearno prva u rečenici.

⁸„Uniformna analiza” u ovom kontekstu znači da mehanizam koji omogućava izbivanje, omogućava i sve druge vrste elipse.

c. Claire_i read a book, and SHE_k a magazine.

Jasno je da je fokus rešio problem istog referenta i rečenicu učinio prihvatljivijom.⁹ Zbog problematične prirode samog fenomena izbivanja i činjenice da analizom jezičkog materijala različiti autori dolaze do različitih i nepomirljivih predloga, Gengel predlaže dve analize. Prva analiza pretpostavlja brisanje projekcije TP, dok se druga, u pokušaju da reši probleme poput opsega negacije u primeru (43) (problem koji rešava i Džonsonova analiza (1996) i analiza Kopokove (2001)), zasniva na brisanju vP. Smatramo da bi njena prva analiza mogla biti dobro rešenje za izbivanje u srpskom jeziku, s obzirom na to da pretpostavljamo da je u srpskom jeziku koordinacija na nivou klauza i da se remnanti najmanje podižu u projekcije TP.

E-obeležje definiše njegova semantička vrednost i njegov fonološki efekat, tj. izazivanje brisanja. Gengel pretpostavlja da uslov sličnosti koje antecedentska fraza i eliptična fraza treba da zadovolje mora biti definisan semantički. Gengel predlaže uslov fokusa za elipsu (54).

(54) Uslov fokusa za elipsu:

Konstituent α u frazi XP_E¹⁰ može biti izbrisan samo ako postoji fraza XP_A, gde je:

(I) uobičajena semantička vrednost fraze XP_A jednaka ili implicira element fokusne semantičke vrednosti fraze XP_E i

(II) uobičajena semantička vrednost fraze XP_E jednaka ili implicira element fokusne semantičke vrednosti fraze XP_A.

Uobičajena semantička vrednost (engl. *ordinary semantic value*) u analizi (Gengel 2007) predstavlja tipičnu denotaciju nekog elementa, dok fokusna semantička vrednost (engl. *focus semantic value*) predstavlja skup alternativa iz kojih se uobičajena semantička vrednost izdvaja. Primer uobičajene i fokusne semantičke vrednosti elementa *američki farmer* izložen je u (55–56):

(55) $\| \text{američki farmer} \|^o = \text{američki farmer.}$

(56) $\| \text{američki farmer} \|^f = \{ \text{američki farmer, kanadski farmer, ruski farmer...} \}$

Fokusna semantička vrednost elementa uključuje sve kontekstualno moguće alternative, kao i uobičajenu semantičku vrednost. Fokusnu semantičku vrednost često ne možemo predstaviti u formi zatvorenog skupa, već samo u obliku logičke propozicije. Ovo možemo videti u primeru izbivanja (57):

⁹Primećujemo da u ovom primeru Gengelove zamenica nije u osnovnom padežu kao kod Džonsona (2009) i Kopokove (2001), iako možemo naći i njihov primer u njenom radu.

¹⁰Slova E i A ukazuju na eliptičnu odnosno antecedentsku frazu.

(57) Milan voli Anu, a **PETAR** voli **JOVANU**.

elidiran konstituent α : $\langle_{VE} \text{voli} \rangle$

antecedentski konstituent β : $[_{VA} \text{voli}]$

(58) $[_{TP1} \text{Milan voli Anu}]$, a $[_{TP2} \text{PETAR}_F \langle_{VE} \text{voli} \rangle \text{JOVANU}_F]$.

$||\text{PETAR}_F \text{ voli JOVANU}_F||^o = \text{Petar voli Jovanu}$

$||\text{PETAR}_F \text{ voli JOVANU}_F||^f = \{x \text{ voli } y\}$

$||\text{Milan voli Anu}||^o = \text{Milan voli Anu}$

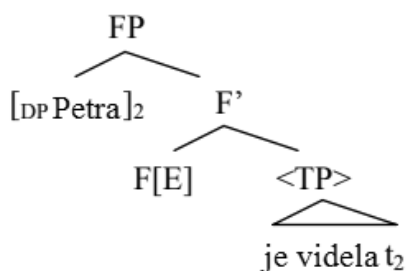
$\text{Milan voli Anu} \in \{x \text{ voli } y\}$

I prvi i drugi konstituent imaju fokusnu semantičku vrednost forme $\{x \text{ voli } y\}$, a uobičajene semantičke vrednosti oba konstituenta elementi su ovog skupa. Gengel predlaže da njena analiza može da važi za sve vrste elipse, uključujući eliptične odgovore po istoj analogiji. Primer eliptičnog odgovora u srpskom jeziku u ovoj analizi možemo da predstavimo kao u (59) i (60).

(59) a. Koga je videla?

b. Petra_F je videla.

(60)

I antecedentska klauza *Koga je videla* i eliptična klauza *Petra je videla* imaju fokusnu semantičku vrednost oblika $\{ona \text{ je videla } x\}$.¹¹ Po istom principu mogli bismo objasniti primere izbijanja koji imaju antecedent u pitanju u srpskom i drugim jezicima koje smo spomenuli. Sa semantičke strane, struktura koju E-obeležje markira mora da ispuni uslov fokusa za elipsu. Sa sintaksičke strane, ono ne dozvoljava

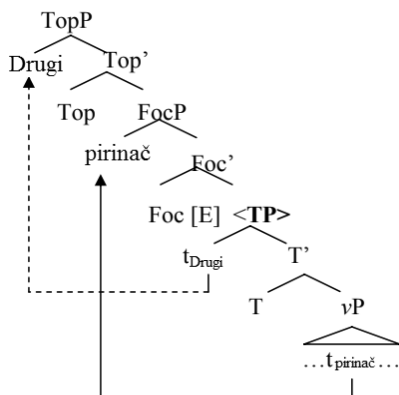
¹¹ Ključno je da se semantika poklapa, dok sintaksa ne mora. Zamenica *ona* je neobavezna u srpskom jeziku jer je očigledna iz forme glagola. Možemo zamisliti antecedentski konstituent *Ona je videla koga?* i elidirani konstituent *Ona je videla Petra*, ponovo sa fokusnom semantičkom vrednošću $\{ona \text{ je videla } x\}$.

prisustvo kontrastnih, tj. fokalizovanih elemenata u njegovom sintaksičkom domenu (Gengel 2007). Zbog toga ovi elementi moraju izaći iz njegovog domena i tek tada može doći do brisanja. Fokalizovani element *Petra* pomeranjem napušta klauzu TP. Drugim rečima, E-obeležje i obeležje fokusa zajedno deluju u slučaju eclipse. Pomeranje remnanta, dakle, nema uzrok u obeležju fokusa na remnantu jer ono samo po sebi ne zahteva pomeranje, već u njegovom prisustvu u domenu E-obeležja. U slučajevima klauza bez E-obeležja (npr. prve klauze u „običnim” primerima izbivanja u srpskom) ne dolazi do pomeranja fokalizovanih elemenata. E-obeležje izaziva fonološko brisanje komplementa upravnog člana na kojem je postavljeno i šalje „uputstvo fonološkoj komponenti da ne rastavlja komplement, tj. brisanje podrazumeva nedostatak izgovaranja materijala na nivou fonetske forme” (Gengel 2007: 216).

Pretpostavljamo da u primerima izbivanja u srpskom jeziku jedna ili obe klauze mogu biti izbijene, kao i da antecedent elidiranog elementa ne mora biti u istoj rečenici, već može biti u diskursu koji joj prethodi, što je upravo i slučaj sa pomenutim eliptičnim odgovorima. U našoj primeni analize Gengel (2007) na srpski jezik, pretpostavljamo da u slučajevima gde su obe klauze izbijene oba konjunkta imaju istu strukturu. Drugim rečima, struktura izbijene klauze ne zavisi od toga da li je ona prva ili druga klauza u rečenici, niti da li je antecedent glagola u okviru iste rečenice ili je u prethodnoj rečenici. Samim tim, dovoljno je prikazati analizu jednog izbijenog konjunkta u primerima izbivanja koje navodimo. Slika (62) pokazuje sintaksičko stablo druge klauze rečenice (61) prema predlogu Gengel (2007).

(61) Neki će jesti krompire, a drugi pirinač.

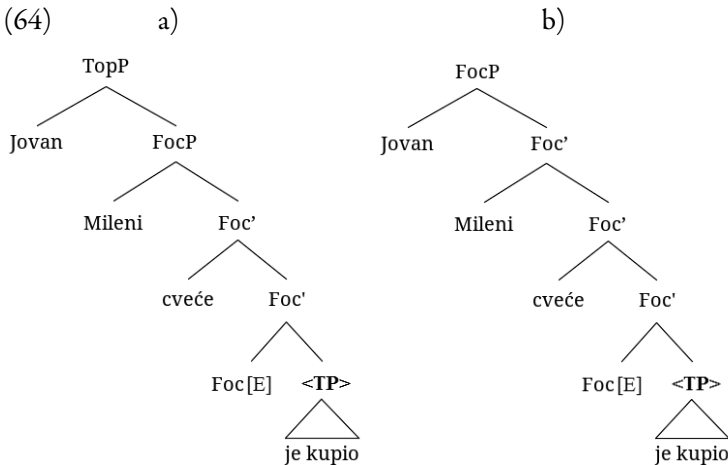
(62)

Kao i kod eliptičnih odgovora, možemo pretpostaviti da je E-obeležje u izbijanju na upravnom članu fokusne fraze i izaziva brisanje njegovog komplementa TP. E-obeležje ne dozvoljava prisustvo fokalizovanih elemenata u njegovom sintaksičkom domenu i zato se *Drugi* i *pirinač* pomeraju izvan projekcije TP u Spec, TopP i Spec, FocP. Na kraju dolazi do brisanja TP (*će jesti*) na nivou fonetske forme.

Gengel pravi distinkciju između TopP (*topic phrase*) i FocP (*focus phrase*). U literaturi se TopP uglavnom koristi da bi označio materijal koji je tema rečenice, a FocP materijal koji je nov ili kontrastivan. Kato (2007), autor koji takođe zasniva svoju analizu na fokusu, ne pravi ovakvu distinkciju i koristi samo fokusnu frazu sa višestrukim specifikatorima. Kato smatra da su višestruki specifikatori nužni zbog primera izbijanja sa višestrukim remnantima, koji se uočavaju i u japanskom. Fraze sa višestrukim specifikatorima nisu nove u literaturi i navođene su kao objašnjenje za razne pojave (up. Chomsky 1995). Gengel (2007) u svom radu ne ulazi u razmatranje primera izbijanja sa višestrukim remnantima, ali je rešenje u vidu višestrukih specifikatora koje predlaže Kato (2007) kompatibilno sa njenom analizom. U zavisnosti od toga da li želimo da zadržimo TopP u našoj analizi ili da u potpunosti prihvatimo Katov predlog, srpski primer kao što je (63) možemo da analiziramo na dva načina (64).

(63) Petar je Ani kupio knjigu, a Jovan Mileni cveće.

Iz isključivo sintaksičke perspektive, Katov predlog višestrukih specifikatora čini projekciju TopP nepotrebnom. Tri specifikatora fokusne fraze rešavaju problem pomeranja svih remnanta. Međutim, iako su i subjekat i objekti kontrastni elementi, oni nisu kontrastni elementi iste vrste. Pretpostavljamo da je subjekat *Jovan* poznat

i govorniku i slušaocu, te zato on dobija ulogu kontrastne teme. Sa druge strane, isto ne mora da znači za objekat *cveće*, te on dobija kontrastni fokus. Analiza (64b) zanemaruje ovu distinkciju. Pored ovoga, čak i objekti mogu imati ulogu teme, kao u rečenici (65), što možemo uzeti kao dodatan razlog da zadržimo distinkciju koju predlaže Gengel.

(65) Krompire smo jeli mi, a pirinač ostali.

(66) [_{TopP} pirinač [_{FocP} ostali [_{TP} ~~su jeli~~]]]

S obzirom na to da i objekti mogu biti kontrastne teme, rečenica (63) može biti tumačena na dva (a možda i tri) načina. Prema jednoj interpretaciji, slušaocu je poznato ko je kome kupio poklon, ali ne zna koji su pokloni u pitanju. Prema ovakvom tumačenju, samo pravi objekti (*knjigu* i *cveće*) dobijaju kontrastni fokus, dok su subjekti (*Petar* i *Jovan*) i nepravi objekti (*Ani* i *Mileni*) kontrastne teme. *Jovan* i *Mileni* se pomeraju u specifikatore projekcije TopP, dok se *cveće* pomera u Spec, FocP. E-obeležje se nalazi samo u drugoj klauzi, pa zato samo u njoj dolazi do pomeranja fokalizovanih elemenata (67).

(67) [_{TopP} Jovan [_{Top} Mileni [_{FocP} cveće [_{TP} je kupio]]]

Prema drugoj interpretaciji, slušaocu je samo poznato ko je kupio poklone, dok mu nije poznato šta je kupljeno, niti ko su primaoci poklona. U ovom slučaju, i pravi i nepravi objekti dobijaju kontrastni fokus, dok su samo subjekti kontrastne teme (68).

(68) [_{TopP} Jovan [_{FocP} Mileni [_{Foc} cveće [_{TP} je kupio]]]

Za treću interpretaciju možemo da zamislimo situaciju gde rečenici (63) prethodi pitanje „Ko je kome kupio šta?”. Slušalac je čuo da se u diskursu pominju pokloni, ali nema daljih informacija o tome šta je kupljeno, ko su primaoci, niti ko su davaoci. Prema ovom tumačenju, i subjekti i pravi i nepravi objekti dobijaju kontrastni fokus (69).

(69) [_{FocP} Jovan [_{Foc} Mileni [_{Foc} cveće [_{TP} je kupio]]]

Ovakva analiza može da objasni interpretaciju rečenica sa izbijanjem i negacijom u kojoj koordinacija ima opseg nad negacijama klauza. Druga klauza pomenute rečenice *Mi ne možemo da jedemo kavijar, a on pasulj*, sa prvobitnom formom *a on ne može da jede pasulj*, ima strukturu (70) prema ovoj analizi.

(70) [_{TopP} on [_{FocP} pasulj [_{TP} ne može da jede]]]

Interpretaciju gde negacija ima opseg nad koordinacijom bolje objašnjavaju analize Džonsona (2009) i Kopokove (2001) u kojima je koordinacija na nivou

glagolskih fraza. Još jedna činjenica ide u prilog ovoj analizi – kontrastni fokus ne moraju dobiti celi konstituenti već samo njihovi elementi, a svi ostali mogu biti obrisani:

(71) Milan je kupio jednu olovku, a Petar dve.

(72) [_{TopP} Petar [_{FocP} dve [_{TP} je kupio olovke]]]

U sintagmi za koju pretpostavljamo prvobitnu formu *dve olovke*, samo specifikator *dve* ima obeležje kontrastnog fokusa, dok upravni član sintagme *olovke* nema i samim tim biva obrisan sa ostalim elementima.

Uprkos uspesima ove analize u rešavanju izbivanja u srpskom jeziku, jedan problem ostaje nerešen. Naime, i dalje nemamo objašnjenje za ograničen izbor struktura u izbivanju u odnosu na druge vrste elipsa. Gengel (2007) pretpostavlja da se i izbivanje i pseudoizbivanje zasniva na interakciji E-obeležja i obeležja fokusa, s tim što je glavna razlika između njih mesto fokusne fraze u sintaksičkom stablu. Gengel smatra da se u pseudoizbivanju FocP sa E-obeležjem nalazi odmah iznad vP, dok se u analizi izbivanja koju smo usvojili nalazi iznad TP. Međutim, ako je to jedina razlika između ove dve vrste elipsa, zašto onda pseudoizbivanje možemo naći i u podređenim i umetnutim klauzama, a izbivanje samo u naporednom odnosu? Ako odbacimo Džonsonovu (1996, 2009) analizu zasnovanu na sveobuhvatnom pomeranju i prihvatimo analizu zasnovanu na E-obeležju i kontrastnom fokusu, moramo naći zasebne razloge za ove razlike u budućim istraživanjima.

6. Zaključak

U ovom radu bavili smo se opisom glagolskog izbivanja u srpskom jeziku, kao i traženjem adekvatne analize koja objašnjava njegovo nastajanje i strukturu. S tim ciljem uporedili smo izbivanje u srpskom jeziku sa izbivanjem u engleskom i testirali neke od predloženih pristupa u literaturi.

Glavna razlika između izbivanja u srpskom i engleskom jeziku ogleda se u činjenici da izbivanje u srpskom jeziku ne zahteva da antecedent elidiranog glagola bude u okviru iste rečenice, već može biti i u diskursu koji prethodi. Ovakve rečenice nazivamo primerima izbivanja sa diskursnim antecedentom i u njima su obe klauze izbijene. Povrativost glagola iz diskursa koji prethodi rečenici, sintaksički paralelizam takvih rečenica i činjenica da ovakve primere nalazimo u mnogim jezicima, poput japanskog, kineskog, ruskog i nemačkog, glavni su razlozi zašto ih moramo smatrati primerima izbivanja. Ovakve rečenice pokazuju da rešenje u vidu sveobuhvatnog pomeranja Džonsona (2009) nije dovoljno da objasni izbivanje u srpskom i da je

operacija brisanja nužna. Još jedna razlika između glagolskog izbivanja u srpskom i izbivanja u engleskom jeziku ispoljava se prilikom analize rečenica sa izbivanjem i negacijom. U engleskom jeziku ovakve rečenice moramo tumačiti tako da u sintaksičkoj strukturi negacija ima opseg nad koordinacijom, dok je u srpskom, pored ove interpretacije, moguće i tumačenje po kome koordinacija ima opseg nad negacijama klauza. Štaviše, interpretacija koja je u engleskom obavezna, u srpskom je češće izuzetak nego pravilo. Analiza rečenica sa izbivanjem i negacijom, kao i primera izbivanja sa diskursnim antecedentom dovode nas do zaključka da nam je potreban pristup izbivanju u kojem je koordinacija u rečenici na nivou klauza, a ne na nivou glagolskih fraza kao što je to slučaj u engleskom jeziku. Ovo isključuje i predloge Džonsona (1996, 2009) i Kopokove (2001) koje smo testirali u radu.

Konačan predlog analize izbivanja u srpskom jeziku jeste analiza Gengelove (2007), sa elementima Katove (2006) analize. Gengel smatra da je okidač brisanja E-obeležje, obeležje koje Merčant (2001) koristi u analizi drugih vrsta elipse. E-obeležje ima fonološki efekat brisanja komplementa upravnog člana fraze na kome se nalazi. U slučaju izbivanja u srpskom jeziku, ono se nalazi na glavi fokusne fraze (FocP) čiji je komplement TP. Sa semantičke strane, struktura koju E-obeležje markira mora da ispuni uslov fokusa za elipsu. Sa sintaksičke strane, ono ne dozvoljava prisustvo kontrastnih, tj. fokalizovanih elemenata u njegovom sintaksičkom domenu (Gengel 2007). Zbog toga ovi elementi moraju da izađu iz njegovog domena i tek tada može doći do brisanja TP. Fokalizovani elementi se podižu u specifikatore FocP i TopP. Kato (2006) u svojoj analizi, koja se umnogome poklapa sa analizom Gengel (2007), predlaže da FocP može imati višestruke specifikatore. Ovo je korisno za analizu izbivanja u srpskom gde možemo imati rečenice sa višestrukim remnantima, kao i u japanskom. Mogućnost višestrukih specifikatora primenjujemo i na analizu Gengelove (2007), uz izmenu da i TopP može imati višestruke specifikatore, a ne samo FocP. Ovo dozvoljava različite interpretacije iste rečenice. Ovakva analiza je u mogućnosti da objasni primere izbivanja sa diskursnim antecedentom, kao i tumačenje rečenica sa negacijom u kojima koordinacija ima opseg nad negacijama klauza.

Jedan problem koji ostaje nerešen u ovoj analizi jeste zašto se druge vrste elipse mogu naći i u podređenim i umetnutim klauzama, dok se izbivanje može naći samo u naporednom odnosu. Smatramo da je ova tema vredna pažnje u budućim istraživanjima.

Literatura

1. Chomsky, Noam (1981), *Lectures on Government and Binding*, Berlin: Walter de Gruyter.
2. Chomsky, Noam (1995), *The Minimalist Program*, Cambridge, MA: MIT Press.
3. Coppock, Elizabeth (2001), „Gapping: In defense of deletion”, *Proceedings of Chicago Linguistic Society (CLS)* 37, 133–148.
4. Đorđević, Radmila (2007), *Gramatika engleskog jezika*, Beograd: Čigoja štampa.
5. Gengel, Kirsten (2007), *Focus and ellipsis: A generative analysis of pseudogapping and other elliptical structures*, doktorska disertacija, University of Stuttgart.
6. Halupka-Rešetar, Sabina (2011), *Rečenični fokus u engleskom i srpskom jeziku*, e-disertacija, Novi Sad: Filozofski fakultet.
7. Johnson, Kyle (1996), *In Search of the Middle Field*, Ms., University of Massachusetts, Amherst.
8. Johnson, Kyle (2009), „Gapping Is Not (VP-) Ellipsis”, *Linguistic Inquiry* 40: 289–328.
9. Kato, Kumiko (2006), *Japanese Gapping in Minimalist Syntax*, doktorska disertacija, University of Washington.
10. Kazenin, Konstantin I. (2002), „Gapping and Some Agreement Puzzles”, Moscow State University and University of Tübingen. (<http://www.lingexp.uni-tuebingen.de/sfb441/b2/papers/gapping.pdf>).
11. Kovačević, Miloš (2000), *Stilistika i gramatika stilskih figura*, Kragujevac: „Kantakuzin”.
12. Maretić, Tomislav (1963), *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, Zagreb: Matica hrvatska.
13. Merchant, Jason (2001), *The syntax of silence: Sluicing, islands and the theory of ellipsis*, Oxford: Oxford University Press.
14. Popović, Ljubomir (1967), „Rečenice sa eliptičnim predikatom”, *Naš jezik, nova serija*, 16/5, Beograd: Institut za srpskohrvatski jezik.
15. Progovac, Ljiljana (2005), *A Syntax Of Serbian: Clausal Architecture*, Bloomington: Slavica Publishers.
16. Ross, John Robert (1967), *Constraints on Variables in Syntax*, doktorska disertacija, Massachusetts Institute of Technology.
17. Sag, Ivan A. (1976), *Deletion and Logical Form*, doktorska disertacija, Massachusetts Institute of Technology. (Objavio 1980. Garland Publishing, New York).
18. Stevanović, Mihailo (1975), *Savremeni srpskohrvatski jezik I i II*, Beograd: Naučna knjiga.
19. Tang, Sze-Wing (2001), „The (Non-)Existence of Gapping in Chinese and Its Implications for the Theory of Gapping”, *Journal of East Asian Linguistics* 10, 201–224.
20. Vujević, Vera (2017), *Elipsa u srpskom i engleskom*, Beograd: Bubanj print.

Lazar S. Savković
University of Belgrade
Faculty of Philology

VERBAL GAPPING IN SERBIAN

Summary

This paper explores the syntactic structure of verbal gapping in Serbian in the framework of the generative theoretical approach and the ways in which this type of ellipsis differs in Serbian and English. I test analyses proposed in the literature, and explore three basic questions: 1) Is verbal gapping based on the operation of movement or deletion?; 2) Can sentences in which the verb is gapped in both conjuncts, but is recoverable based on the previous sentence (discourse antecedent), be considered examples of gapping? and 3) Where is the coordination of the two conjuncts in the syntactic tree? Reasons why examples with a discourse antecedent should be considered examples of gapping include obligatory syntactic parallelism, recoverability of the verb and their existence in many unrelated languages. Analyses explored in the paper (Johnson 2009, Coppock 2001), which assume that gapping involves a low coordination of vPs fail to generate these sentences or explain interpretations of gapping examples in which coordination scopes over negations of the conjuncts. Data points to the conclusion that Serbian gapping is not a coordination of vPs, but TPs, and that deletion is a necessary part of the derivation process. I demonstrate that Gengel's (2007) approach, based on contrastive focus and deletion, can be applied to Serbian and explain the relevant facts.

► **Key words:** gapping, Serbian, ellipsis, discourse antecedent, deletion, contrastive focus.

Preuzeto: 31. 7. 2019.
Korekcije: 11. 3. 2020. / 11. 2. 2021.
Prihvaćeno: 5. 3. 2021.